

DERS ÖZETİ • 4. ÜNİTE: EDEBİYAT VE FELSEFE

Edebiyat ve Felsefe

Edebiyat ve felsefe ilişkisinin **iki yönü** vardır: edebî unsurlara felsefi bakış ve edebî unsurlarla felsefe yapma. Yönü bulmak için hep aynı soruyu sor: **Yön eserden mi, fikirden mi başlıyor?**

1 Edebiyat ve Felsefe İlişkisi

- Edebiyat eserindeki olay ya da karakter felsefi bir soruya kapı açabilir.
- Felsefi bir düşünce diyalog, alegori ya da hikâyeye anlatılabilir.
- İkisi de insanın seçimlerini ve değerlerini sorgular.

2 Edebî Unsurlara Felsefi Bakış

- Eserdeki olay, karakter ya da tema felsefi kavramla incelenir.
- Yön eserden soruya gider; eserin kendisi değişmez.
- Örnek: bir kahramanın seçimini özgürlük kavramıyla sorgulamak.

3 Edebî Unsurlarla Felsefe Yapma

- Felsefi düşünce diyalog, alegori ya da hikâyeye anlatılır.
- Yön fikirden hikâyeye gider; fikir önce, biçim sonra gelir.
- Platon: diyalog yöntemi ve mağara alegorisi.

4 Sık Karıştırılanlar

- Her roman felsefi metin değildir; felsefi soru çıkarılabildiği önemlidir.
- Felsefe kavramsal, edebiyat estetik ve kurmacadır; aynı disiplin değildir.
- Diyalog, gerekçeli tartışmadır; sıradan sohbet değildir.

İki Yön Tek Bakışta

Yön	Tanım	Örnek
Edebî unsurlara felsefi bakış	Eserdeki olay/karakterin felsefi kavramla okunması	Kahramanın özgürlük-güven seçimi
Edebî unsurlarla felsefe yapma	Felsefi düşüncenin edebi biçimle anlatılması	Platon'un diyalog ve alegori yöntemi

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER

Edebiyat ve Felsefe: adım adım 5 örnek

ÖRNEK 1 ÖRNEK 1 - YÖN BULMA

Bir hikâyede kahraman vicdanına göre karar verir, bu olay “vicdan mı kural mı üstündür” sorusunu akla getirir. Hangi yön?

- 1 Olay önce, soru sonra geliyor; yön eserden soruya gidiyor.
- 2 Hazır bir diyalog ya da alegori yok, hikâye olayı var.
- 3 Soruyu okuyucunun yorumu üretiyor.

Cevap: Edebî unsurlara felsefi bakış

ÖRNEK 2 ÖRNEK 2 - PLATON'UN YÖNTEMİ

Bir filozof görüşünü karşılıklı konuşma biçiminde, taraflar gerekçe göstererek yazıya geçiriyor. Bu hangi yöntemdir?

- 1 Anahtar ifade: karşılıklı konuşma, gerekçeli tartışma.
- 2 Bu biçim sıradan sohbetten ayrılır; tez ve karşı tez vardır.
- 3 Fikir önce var, edebî biçim onu taşıyor.

Cevap: Felsefi diyalog

ÖRNEK 3 ÖRNEK 3 - ALEGORİ

Bilgi ile görünüş arasındaki farkı anlatmak için zincirli insanlar ve duvardaki gölgeler hikâyesi kuruluyor. Bu teknik nedir?

- 1 Soyut bir fikir (bilgi-görünüş farkı) somut bir hikâyeyle anlatılıyor.
- 2 Hikâyenin kendisi amaç değil, fikri taşıyan bir araç.
- 3 Bu, edebî unsurlarla felsefe yapmanın bir örneğidir.

Cevap: Alegori

ÖRNEK 4 ÖRNEK 4 - ORTAK ÖZELLİK

Bir roman da bir felsefi metin de insanın seçimlerini ve değerlerini konu ediyor. Bu ne gösterir?

- 1 İkisi de ortak bir insani soruyu paylaşıyor.
- 2 Yöntemleri farklı: biri kurmaca, biri kavramsal.
- 3 Bu ortaklık, iki disiplinin kesiştiği noktadır.

Cevap: Edebiyat ve felsefenin ortak konusu

ÖRNEK 5 ÖRNEK 5 - YANLIŞ EŞLEME

Bir öğrenci her romanın felsefi bir metin olduğunu söylüyor. Bu iddia neden yanlıştır?

- 1 Felsefi olmak, okuyucunun ondan felsefi soru çıkarabilmesine bağlıdır.
- 2 Her edebî metin bu amaçla yazılmaz.
- 3 Yanlış, iki kavramı birbirine eşitlemekten doğuyor.

Cevap: Her roman felsefi metin değildir

MİNİ TEST

Edebiyat ve Felsefe: 10 soruda kendini dene

Ad Soyad:

Tarih:

Doğru / Yanlış:

1. Bir eserdeki olayı felsefi bir soruyla incelemek hangi yöndür?

- A) Felsefe yapma B) Felsefi bakış
C) Alegori D) Hiçbiri

3. Platon görüşlerini büyük ölçüde hangi yöntemle yazıya geçirmiştir?

- A) Deney raporu B) Günlük
C) Şiir D) Diyalog

5. Platon'un mağara alegorisi hangi farkı anlatmak için kurulmuştur?

- A) Haz ile erdem B) Mutluluk ile haz
C) Özgürlük-sorumluluk D) Bilgi ile görünüş

7. Bir metnin felsefi sayılması neye bağlıdır?

- A) Yazarın ününe B) Eserin uzunluğuna
C) Okuyucunun yorumuna D) Yazıldığı yüzyıla

9. Edebiyat ve felsefenin ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Seçim ve değer sorgusu B) Deneyle kanıtlanır
C) Aynı yöntem kullanır D) Yalnız duyguya dayanır

2. Felsefi bir düşüncenin hikâyeyle anlatılması hangi yöndür?

- A) Felsefe yapma B) Felsefi bakış
C) Betimleme D) Eleştiri

4. Soyut bir fikri somut bir hikâye ya da imgeyle anlatan tekniğin adı nedir?

- A) Betimleme B) Eleştiri
C) Alegori D) Diyalog

6. Felsefe ile edebiyatın temel farkı nedir?

- A) Kavram - kurmaca farkı B) Farksızdır
C) Edebiyat sorgusuzdur D) Felsefe gerekçesizdir

8. Felsefi diyalog, sıradan bir sohbetten hangi yönüyle ayrılır?

- A) Kısıllığıyla B) Yazılı olmamasıyla
C) Tek kişi konuşmasıyla D) Gerekçeli tartışmayla

10. "Her roman felsefi bir metindir" iddiası neden yanlıştır?

- A) Roman soru sormaz B) Soru çıkarmaya bağlıdır
C) Felsefe daha eskidir D) Yalnız diyalogla yazılır

Cevap anahtarı

1. **B** · Yön eserden soruya gider; bu edebî unsurlara felsefi bakıştır.

3. **D** · Platon, felsefi görüşlerini diyalog biçiminde yazıya geçirmiştir.

5. **D** · Mağara alegorisi, bilgi ile görünüş arasındaki farkı anlatır.

7. **C** · Felsefi olmak, okuyucunun metinden felsefi sorular çıkarabilmesiyle ilgilidir.

9. **A** · Edebiyat ve felsefe, insanın seçimlerini ve değerlerini sorgulamayı paylaşır.

2. **A** · Yön fikirden hikâyeye gider; bu edebî unsurlarla felsefe yapmadır.

4. **C** · Alegori, soyut bir fikri somut bir hikâyeye anlatan tekniktir.

6. **A** · Felsefe kavramsal ve sistemlidir; edebiyat estetik ve kurmacadır.

8. **D** · Felsefi diyalogda kişiler bir tezi savunur ve gerekçeyle karşı tez getirir.

10. **B** · Her edebi metin felsefi soru çıkarma amacıyla yazılmaz; bu, metni okuma biçimiyle ilgilidir.

Konunun tam anlatımı ve daha fazla soru:

tahtaapp.com/blog/dersler/11-sinif-felsefe-4-unite-edebiyat-ve-felsefe-konu-anlatimi